

INFORMACJE UZUPEŁNIAJĄCE DOTYCZĄCE OBROTU INSTRUMENTAMI FINANSOWYMI PRZEZ DOM MAKLERSKI

Dom Maklerski **Fio, o.c.p., a. s.**¹
IČO 35 960 990, 811 06 Bratislava, Kollárovo námestie 15,
zapisany w rejestrze handlowym Sądu Rejonowego w Bratisławie I, dział: Sa, pozycja nr 3722/B

Fundusz Gwarancyjny Domów Maklerskich

Fundusz Gwarancyjny Domów Maklerskich (zwany dalej „funduszem gwarancyjnym”) jest podmiotem prawnym, który reguluje system gwarancyjny, z którego wypłaca się rekompensaty klientom tych domów maklerskich, które nie są w stanie wypełniać własnych zobowiązań wobec swoich klientów. Każdy dom maklerski, któremu Urząd do spraw rynków finansowych (zwany dalej „urzędem”) udzielił pozwolenia na oferowanie usług inwestycyjnych, zgodnie z *Ustawą nr 566/2001 o papierach wartościowych i usługach inwestycyjnych* (zwanej dalej „ustawą”) ma obowiązek chronić środki klientów i płacić na ten cel składki do funduszu gwarancyjnego.

Fundusz gwarancyjny jest osobą prawną, zapisaną w rejestrze handlowym. Najwyższym organem jest rada funduszu, składająca się z dziewięciu członków. Dwóch z nich jest przedstawicielami ministerstwa, których mianuje minister finansów, kolejnym członkiem rady jest przedstawiciel narodowego banku Słowacji, którego powołuje i odwołuje prezes narodowego banku Słowacji. Dalsi dwaj członkowie są przedstawicielami urzędu, których powołuje i odwołuje rada urzędu. Pozostałych czterech członków to przedstawiciele domów maklerskich, które podlegają obowiązkowi uczestnictwa w funduszu gwarancyjnym i związanego z tym odprowadzania składek. Członkowie są powoływani i odwoływani podczas spotkań przedstawicieli domów maklerskich.

Źródłem finansowania funduszu gwarancyjnego są składki domów maklerskich, przychody z zaangażowania środków finansowych funduszu, kredyty udzielone funduszowi na jego wniosek przez fundusz ochrony depozytów, narodowy bank Słowacji, bank lub oddział banku zagranicznego, oraz środki uzyskane z realizacji praw, które fundusz uzyskał na podstawie wypłaty odszkodowań za nieściągalny majątek kliencki. Powyższe środki funduszu można wykorzystać tylko zgodnie z literą prawa.

Działania, zmierzając do uzyskania odszkodowania z funduszu gwarancyjnego, są następujące:

- Jeśli dom maklerski, pomimo wykorzystania swoich płynnych środków finansowych, nie jest w stanie uregulować swoich zobowiązań wobec klientów w ciągu 48 godzin, ma obowiązek poinformować o tym w najbliższy dzień roboczy urząd i fundusz gwarancyjny (działanie zwane dalej „informacją brokera”),
- Urząd ogłosi, że dom maklerski nie jest w stanie regulować swoich zobowiązań wobec klientów w terminie do trzech dni roboczych od informacji brokera, jeśli zostanie stwierdzony trwały brak płynności domu maklerskiego, lub jeśli zostanie stwierdzony brak możliwości odzyskania płynności. Urząd

może ogłosić dom maklerski za niezdolny do regulowania swoich zobowiązań również z własnej inicjatywy.

- W dniu, w którym majątek klienta został uznany za nieściągalny, klient domu maklerskiego ma prawo wystąpić o zwrot instrumentów finansowych, które dom maklerski jest w stanie zwrócić klientowi w taki sposób, aby nie naruszyć praw innych klientów; dom maklerski ma obowiązek spełnić to żądanie.
- Fundusz gwarancyjny najpóźniej do pięciu dni roboczych od momentu, kiedy majątek kliencki został uznany za nieściągalny, określa termin rozpoczęcia, okres, postępowanie i miejsce wypłacania rekompensat. Fundusz dostarczy bezzwłocznie domowi maklerskiemu informację na ten temat.
- Wypłata rekompensat musi się skończyć najpóźniej do trzech miesięcy od momentu, kiedy Narodowy Bank Słowacji ogłosił dom maklerski za niezdolny do obsługi swoich zobowiązań wobec klientów. Fundusz gwarancyjny, za zgodą Narodowego Banku Słowacji w konkretnych i uzasadnionych przypadkach, może przedłużyć ten okres maksymalnie o trzy miesiące. Wypłata rekompensat musi jednak się skończyć najpóźniej w ciągu roku od momentu, kiedy Narodowy Bank Słowacji ogłosił dom maklerski za niezdolny do obsługi swoich zobowiązań wobec klientów.
- Jeśli klient nie mógł zrealizować prawa do rekompensaty w okresie ustalonym na wypłaty tychże rekompensat z udokumentowanego, poważnego problemu zdrowotnego lub innych, ważnych przyczyn, fundusz gwarancyjny może wypłacić rekompensatę na podstawie wniosku pisemnego również po tym okresie – najpóźniej jednak w rok od momentu, w którym majątek klienta został uznany za nieściągalny.

Za nieściągalny majątek klienta, klient ma prawo do rekompensaty wypłaconej w koronach słowackich (ewentualnie w euro po zamianie waluty euro na SKK). Klientowi przysługuje rekompensata do wartości jego kapitału, maksymalnie zostanie jednak wypłacona kwota odpowiadająca 50.000 EUR w koronach słowackich, według kursu narodowego banku Słowacji z dnia, w którym majątek klienta został uznany za nieściągalny.

Jeśli klient ma w domu maklerskim majątek, którego łączna wartość przekracza maksymalny poziom rekompensaty, o którym mowa w poprzednim akapicie, rekompensata za instrumenty finansowe zostanie wypłacona w takiej kolejności, w jakiej instrumenty finansowe były powierzane domowi maklerskiemu, aż do wartości maksymalnej rekompensaty. Od tej sytuacji możliwe jest odstępstwo, jeśli klient porozumie się

¹ Fio o.c.p., a.s., Kollárovo námestie 15, , 811 06 Bratislava, BIC: FOOSKB1, IČO: 35 960 990, zapisany w rejestrze handlowym Sądu Rejonowego w Bratisławie I, dział: Sa, pozycja nr 3722/B. Pozwolenie na wykonywanie usług inwestycyjnych przez Fio o.c.p., a. s. zostało wydane przez Narodowy Bank Słowacji z siedzibą w: Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava, Słowacja.

inaczej z funduszem. Rekompensata zwykle jest wypłacana jednorazowo.

Do celów wyliczenia wysokości rekompensaty za podlegający ochronie majątek klienta, bierze się pod uwagę nieściągalny majątek tego konkretnego klienta, zgromadzony w domu maklerskim, włącznie z chronionymi ustawą udziałami klienta w majątku, który jest współwłasnością jego i innych klientów, wedle stanu na dzień, kiedy majątek klienta został uznany za nieściągalny. Odsetki i inne korzyści płynące z nieściągalnego majątku, rozlicza się do celów określenia wysokości rekompensaty według stanu na dzień, kiedy majątek klienta został uznany za nieściągalny - i zostają one doliczone do nieściągalnego majątku klienta. Wyznaczona w ten sposób wartość nieściągalnego majątku klienta zostaje pomniejszona o wszelkie przeterminowane instrumenty finansowe i depozyty, oraz o wszelkie zobowiązania klienta wobec domu maklerskiego według stanu na dzień, kiedy majątek klienta został uznany za nieściągalny. Wszelkie późniejsze zmiany tego stanu nie są brane pod uwagę. Wyznaczona wartość rekompensaty zostaje zaokrąglona w górę do pełnych koron.

• Ochrona majątku klienta w rozumieniu ustawy odnosi się do:

- środków pieniężnych i instrumentów finansowych, powierzonych domowi maklerskiemu lub zagranicznemu domowi maklerskiemu do celów wykonania usługi inwestycyjnej albo usług pokrewnych zgodnie z § 6 ust. 2 a)² ustawy o papierach wartościowych, zgodnie z prawami płynącymi z powierzenia tych środków pieniężnych i instrumentów finansowych, o ile klientem jest:

a) osoba fizyczna wliczając w to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,

b) fundacje, fundusz nieinwestycyjny, organizacja non-profit oferująca ogólne usługi, spółdzielnia lub związek właścicieli mieszkań i obiektów niemieszkalnych

c) osoba prawna, która nie jest wymieniona w punkcie b), wyłączając:

1. banki, ubezpieczalnie, dobrowolne fundusze emerytalne, spółki zarządzające majątkiem włącznie z funduszami inwestycyjnymi, fundusze emerytalne, niebankowe domy maklerskie, centralny depozyt, giełdę papierów wartościowych, giełdy towarowe, pocztę, osoby prawne przeprowadzające loterie lub inne, podobne gry, bank eksportowo-importowy Republiki Słowacji,

2. słowackie osoby prawne, nie wymienione w punkcie 1 lub zagraniczne osoby prawne, które mają częściowo podobny lub identyczny przedmiot działalności, jak osoby prawne wymienione w punkcie 1,

3. osoby prawne nie wymienione w punkcie 1 lub 2, które, zgodnie z określoną ustawą, podlegają obowiązkowi ogłaszania wyników księgowych potwierdzonych przez audytora,

4. państwo, państwowe jednostki budżetowe, państwowe organizacje pomocnicze, fundusz państwowy, gminy i organy publiczne,

5. osoby prawne określone przez ustawę, do których nie

mają zastosowania punkty 1 - 4.

6. osoby prawne, które kontrolują dom maklerski, zagraniczny dom maklerski lub zgodnie z § 138 są kontrolowane przez dom maklerski lub zagraniczny dom maklerski, w którym albo w którego oddziale znajduje się majątek klientów.

- wspólnego majątku klienckiego ewidencjonowanego dla większej liczby klientów, jeśli spełnia warunki o których mowa w § 81 ust. 2 litera a) *Ustawy o papierach wartościowych*, przy czym w wypadku każdego, wspólnego majątku klienckiego obowiązuje domniemanie, że każdy z klientów ma w nim równy udział, o ile wiarygodne dokumenty nie potwierdzą różnych udziałów poszczególnych klientów,

- depozytu notarialnego zdeponowanego w domu maklerskim lub zagranicznym domu maklerskim, jeśli uprawnionym beneficjentem instrumentów finansowych lub środków pieniężnych z tego depozytu jest lub ma być osoba, której majątek kliencki jest chroniony na podstawie *Ustawy o papierach wartościowych*, oraz jeśli przed dniem, kiedy majątek klienta został uznany za nieściągalny, notariusz zarządzający tym depozytem notarialnym doręczył odpowiedniemu domowi maklerskiemu lub oddziałowi zagranicznego domu maklerskiego pisemną informację o uprawnionych beneficjentach – przynajmniej w zakresie, o którym mowa w § 81 ust. 5 litera a) *Ustawy o papierach wartościowych*.

• Zgodnie z *Ustawą o papierach wartościowych*, za majątek kliencki nie uznaje się majątku, który według raportów sporządzonych przez dom maklerski lub oddział zagranicznego domu maklerskiego przed dniem, kiedy majątek klienta został uznany za nieściągalny, nie jest prowadzony dla klienta określonego przynajmniej w zakresie następujących danych: osoba fizyczna – imię i nazwisko, PESEL lub data urodzenia, adres pobytu stałego; osoba prawna – nazwa, numer identyfikacyjny, jeśli takowy został osobie przydzielony, siedziba, imię, nazwisko i adres pobytu stałego osób lub osoby, która jest organem statutowym osoby prawnej.

• *Nieściągalnym majątkiem klienta* jest majątek przyjęty:

a) przez dom maklerski lub zagraniczny dom maklerski, który został ogłoszony przez urząd niezdolnym do regulowania zobowiązań wobec klientów,

b) przez dom maklerski lub zagraniczny dom maklerski, któremu sąd w drodze wyroku zakazał przeprowadzania operacji majątkiem klienckim, jeśli ten wyrok stał się wykonalny przed ogłoszeniem przez urząd, że dom maklerski nie jest w stanie obsługiwać swoich zobowiązań wobec klientów.

Za nieściągalny majątek kliencki nie uważa się papierów wartościowych i innych instrumentów finansowych, przyjętych przez dom maklerski, o którym mowa w wyżej przytoczonych punktach a) lub b), które dom maklerski lub zagraniczny dom maklerski jest w stanie zwrócić klientom w taki sposób, żeby nie naruszyć praw pozostałych klientów.

Rekompensata z funduszu gwarancyjnego nie przysługuje

² Depozyt i instrumenty finansowe na rachunku klienta, zwrot majątku i innych walorów, lub środków pieniężnych i finansowych zabezpieczeń.

za przeterminowane instrumenty finansowe, depozyty oraz majątek klientów, którzy mieli jakiś osobisty związek z domem maklerskim w okresie roku przed momentem, w którym majątek kliencki został uznany za nieściągalny. Osobami, które mają osobisty związek z domem maklerskim, są:

- a) członkowie organów statutowych domu maklerskiego, pracownicy zarządzający domem maklerskiego, inni pracownicy domu maklerskiego, określani statutem domu maklerskiego oraz prokurenci domu maklerskiego,
- b) członkowie rady nadzorczej domu maklerskiego,
- c) osoby fizyczne i prawne, mając kontrolę nad domem maklerskim, członkowie organów statutowych takich osób oraz pracownicy zarządzający tych osób prawnych,
- d) osoby bliskie członków zarządu domu maklerskiego, rady nadzorczej domu maklerskiego, pracowników zarządzających domem maklerskiego lub osobom fizycznym posiadającym kontrolę nad domem maklerskim,
- e) osoby prawne, w których niektóre z osób wymienionych w punktach a), b), c) lub d) mają kwalifikowany udział,
- f) akcjonariusze ze znaczącym wpływem na dom maklerski i jakkolwiek osoba prawna, która jest pod ich kontrolą lub na nad nimi kontrolę,
- g) osoby prawne kontrolowane przez dom maklerski,
- h) audytor lub osoba fizyczna, która wykonuje w imieniu audytora czynności audytowe,
- i) członek organu statutowego innego domu maklerskiego i szef oddziału zagranicznego domu maklerskiego,
- j) szef oddziału zagranicznego domu maklerskiego i jego zastępca.

Rekompensata z funduszu gwarancyjnego nie przysługuje klientom, którzy:

- a) poprzez czyn zakazany, za który w drodze procesu zostali prawomocnie skazani przez sąd, częściowo lub całkowicie spowodowali niezdolność domu maklerskiego do regulowania swoich zobowiązań wobec klientów,
- b) uzyskali instrumenty finansowe i środki pieniężne w następstwie czynności „prania brudnych pieniędzy”, za co w drodze procesu sądowego zostali prawomocnie skazani.

Systemy rozrachunkowe w Czechach

UNIVYC a. s., jest spółką-córką Giełdy Papierów Wartościowych Praga, a. s. (zwanej dalej „BCPP, a. s.”). UNIVYC, a. s. jest uprawniony przeprowadzać finalizację transakcji papierów wartościowych, pośredniczyć w udzielaniu pożyczek papierów wartościowych dla uczestników rozliczeń, świadczyć usługi związane z przechowywaniem i zarządzaniem papierami wartościowymi, zarządzać ryzykiem płynącym z rozliczania transakcji papierami wartościowymi włącznie z zarządzaniem środkami pieniężnymi w funduszach gwarancyjnych, dokonywać spłat i zwrotów papierów wartościowych emitentowi, obsługiwać emisję pierwotną papierów wartościowych i wykonywać doradztwo oraz działalność szkoleniową w zakresie rozliczenia transakcji papierami wartościowymi.

System rozrachunkowy spółki UNIVYC, a. s. jest oparty na zasadzie członkostwa. Członkiem może zostać osoba

prawna, której było udzielone zezwolenie na wykonywanie czynności domu maklerskiego papierów wartościowych i która ma splecony kapitał zakładowy w wysokości co najmniej dziesięciu milionów koron czeskich.

UNIVYC, a. s. przeprowadza finalizację transakcji giełdowych i niektórych transakcji pozagiełdowych (na przykład repo, buy and sell, itp.), w tym również tymi papierami wartościowymi, które nie są zarejestrowane na BCPP, a. s.

Finalizacja transakcji papierami wartościowymi składa się z dwóch operacji:

- a) transferu środków pieniężnych,
- b) przenoszenia papierów wartościowych.

Jeżeli obie operacje przebiegną w określonym limicie czasowym, w ramach procesu finalizacji; mówimy o modelu dostarczenia papierów wartościowych w zamian za zapłatę, tak zwanym "delivery versus payment". Niektóre transfery mogą być za pośrednictwem UNIVYC, a. s. rozliczone w formie bezpłatnej dostawy papierów wartościowych, tak zwany „delivery free of payment”. W przypadku takich transakcji za pośrednictwem UNIVYC, a. s. jest realizowana wyłącznie finalizacja majątkowa - to znaczy dostarczenie papierów wartościowych, finalizacja pieniężna przebiega poza UNIVYC, a. s.

Finalizacja papierów wartościowych polega na przeniesieniu papierów wartościowych od zbywającego do nabywającego. UNIVYC, a. s. rozlicza transakcje papierami wartościowymi w formie fizycznej i elektronicznej.

Ewidencję papierów wartościowych w formie fizycznej i elektronicznej prowadzi czeski Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, a to w zgodzie z przejściowymi i końcowymi postanowieniami *Ustawy o przedsiębiorczości na rynku kapitałowym*, Dz.U. 256/2004, do czasu, zanim tę ewidencję przejmie depozyt centralny. Ewidencja zagranicznych papierów wartościowych w formie zapisu elektronicznego jest prowadzona przez zagraniczny rejestr papierów wartościowych. Dlatego przy przeprowadzaniu finalizacji UNIVYC, a. s. ma obowiązek przeprowadzenia zmian także w tych rejestrach.

Papiery wartościowe w formie fizycznej, które będą przedmiotem obrotu i które są przenoszone pomiędzy członkami UNIVYC, a. s. są zdeponowane u depozytariusza, z którym UNIVYC ma podpisaną umowę. UNIVYC, a. s. prowadzi ewidencję papierów wartościowych zdeponowanych na rachunkach poszczególnych członków - z rozróżnieniem papierów wartościowych należących do domu maklerskiego rejestrowanych na własnym rachunku członka UNIVYCu i papierów wartościowych jego klientów rejestrowanych na rachunkach poszczególnych klientów. Sposób wielostopniowej rejestracji papierów wartościowych w formie fizycznej odpowiada więc w pełni systemowi wielostopniowej ewidencji. Sposób wielostopniowej rejestracji stosuje się również podczas prowadzonej przez UNIVYC rejestracji papierów wartościowych w formie zapisu elektronicznego.

W dniu rozliczenia transakcji, UNIVYC, a. s. przeprowadza transfery z rachunków członków zbywających na rachunki członków nabywających.

Finalizacja rozpoczyna się w momencie przekazania zlecenia przeniesienia papierów wartościowych, a kończy się z chwilą otrzymania potwierdzenia o zakończeniu finalizacji. Na tym

etapie system ani inny uczestnik nie może jednostronnie wycofać czy uniemożliwić finalizacji transakcji. UNIVYC, a.s. zabezpiecza gospodarowanie instrumentami finansowymi, które są notowane na Czeskiej Giełdzie Papierów Wartościowych, np. –futures, certyfikaty i warranty.

Depozyt Papierów Wartościowych

Ewidencję zaksięgowanych i zdematerializowanych papierów wartościowych w Czechach prowadzi Depozyt papierów wartościowych (zwany dalej „SCP“). Podstawą prawną są ustanowienia przejściowe i końcowe *Ustawy nr 256/2004 o prowadzeniu działalności na rynku kapitałowym* do momentu, w którym tę ewidencję przejmie centralny depozyt. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych prowadzi ewidencję papierów wartościowych w formie zapisu elektronicznego oraz w formie fizycznej, na podstawie dotychczasowej ustawy, tzn. *Ustawy o papierach wartościowych*, Dz.U. nr 591/1992. Podstawowym zadaniem SCP jest prowadzenie jednolitej ewidencji papierów wartościowych w formie zapisu elektronicznego oraz ich właścicieli.

W celu spełnienia obowiązku ewidencji, SCP otwiera dla posiadaczy papierów wartościowych rachunek, na którym są rejestrowane wszelkie przyrosty i ubytki papierów wartościowych oraz dokonuje innych zapisów. W ten sposób, papierami wartościowymi może dysponować właściciel lub inne osoby, które zostały przez niego upoważnione. SCP może właścicielowi, na jego żądanie, otworzyć więcej rachunków. Każdy rachunek jest identyfikowany numerem rachunku i PESELEM albo NIP-em właściciela. Właścicielem papieru wartościowego w formie fizycznej, zarejestrowanego w SCP, jest w myśl ustawy osoba, na której rachunku jest ewidencjonowany papier wartościowy, jeżeli nie udowodniono, że jest inaczej.

W praktyce w SCP papiery wartościowe są ewidencjonowane na następujących rodzajach rachunków:

- a) rachunek zwykły
- b) rachunek kartowy, to jest rachunek zwykły właściciela papierów wartościowych, do którego wydana została karta chipowa służąca jako elektroniczny wzór podpisu właściciela rachunku (ewent. innej osoby upoważnionej do dysponowania rachunkiem),
- c) rachunek specjalny, to jest rachunek prowadzony za pośrednictwem domu maklerskiego zapewniającego tak zwane usługi custody .

Podstawowe różnice w pracy z różnymi rodzajami rachunków polegają na tym, że w wypadku rachunku kartowego lub specjalnego wniosku o przeprowadzenie usługi SCP obowiązują pewne dodatkowe środki bezpieczeństwa, przede wszystkim nie można przeprowadzać transferu papierów wartościowych jedynie na podstawie znajomości numeru rachunku ale:

- a) w wypadku rachunku kartowego o przeważającą część usług SCP dotyczących takiego rachunku może wystąpić tylko posiadacz karty chipowej, w szczególności nie można, bez użycia karty przenieść papierów wartościowych z rachunku kartowego. Osoba inna niż właściciel karty może dysponować papierami

wartościowymi tylko na podstawie uprzednio wydanego pełnomocnictwa posiadacza karty, a mianowicie poprzez wykonanie odpowiedniej usługi SCP, dzięki której powstanie szczególny typ pomostu do rachunku kartowego, w postaci zapisu osoby uprawnionej do dysponowania papierami wartościowymi (znowu poprzez użycie karty chipowej),

- b) w wypadku rachunku specjalnego, odpowiednie polecenie może składać albo operator (administrator) rachunku, to znaczy dom maklerski wykonujący usługi custody dla właściciela rachunku, albo osoba, której administrator rachunku uprzednio udzielił odpowiedniego pełnomocnictwa, które zostało zapisane w rejestrze SCP.

Poza transferami papierów wartościowych pomiędzy rachunkami SCP przeprowadza także szereg innych usług, takich jak otwieranie nowych rachunków, blokowanie i odblokowanie papierów wartościowych na rachunku, w zależności od ich celu, tworzenie wyciągów z rachunków i inne usługi. Przeprowadzanie niektórych z tych usług jest warunkiem koniecznym dla efektywnego rozliczenia transakcji. Zlecenia przeprowadzenia usług składają przede wszystkim właściciele papierów wartościowych, ich administratorzy, maklerzy papierów wartościowych, animatorzy rynku i instytucje rozrachunkowe.

Rachunek właściciela w SCP może być zamknięty tylko wtedy, jeżeli nie są na nim zarejestrowane żadne papiery wartościowe. SCP zamyka rachunek w następujących sytuacjach:

- a) na żądanie właściciela rachunku,
- b) ewentualnie również bez wniosku właściciela rachunku, z własnej inicjatywy, w związku z przeprowadzaniem zabiegów technicznych, o ile na rachunku w przeciągu jednego roku nie był zarejestrowany żaden papier wartościowy.

Transfer papierów wartościowych w formie zapisu elektronicznego oraz praw z nimi związanych zostaje przeprowadzony w momencie rejestracji transferu w SCP. Podczas rozliczania transakcji papierami wartościowymi w formie zapisu elektronicznego, po stronie papierów wartościowych SCP musi przeprowadzić zmianę na rachunkach właścicieli. W związku z tym dom maklerski zwraca uwagę klientom na ich obowiązek dopilnowania, żeby dom maklerski, lub odpowiednia osoba dokonująca rozliczenia transakcji instrumentami finansowymi, mieli możliwość rozliczenia transakcji klienta na jego rachunku majątkowym prowadzonym przez SCP, niedotrzymanie tego obowiązku przez klienta może pociągnąć za sobą sankcję w formie opóźnienia rozliczenia transakcji. Przyczyną opóźnienia rozliczenia transakcji z powodu niewłaściwej identyfikacji rachunku majątkowego klienta w SCP albo za uniemożliwienie dostępu do rachunku majątkowego klienta w SCP mogą przede wszystkim być następujące okoliczności:

- rachunek majątkowy klienta w SCP, wskazany domowi maklerskiemu przez klienta, w celu rozliczenia transakcji, nigdy nie istniał albo został zamknięty; zgodnie z art. 45 ust. 2 lit. b) Regulaminu funkcjonowania SCP. SCP zamyka rachunek właściciela nawet bez złożenia wniosku

właściciela rachunku w ramach zabiegów technicznych, o ile w przeciągu jednego roku nie był na nim zarejestrowany żaden papier wartościowy. SCP nie ma obowiązku informowania właściciela rachunku o jego zamknięciu.

- Dom Maklerski powinien dokonać rozliczenia transakcji klienta, z wykorzystaniem jego rachunku majątkowego prowadzonego przez SCP w formie tak zwanego rachunku kartowego a klient nie wytworzył dla niego tzw. pomostu do tego rachunku, poprzez zapisanie w rejestrze SCP domu maklerskiego jako osoby upoważnionej do dysponowania papierami wartościowymi.

Informacja o prowadzeniu tak zwanych „rachunków zbiorczych” i ryzykach związanych z tym sposobem prowadzenia ewidencji

Rachunek zbiorczy to rachunek, który prowadzi osoba trzecia w imieniu domu maklerskiego, a na którym jest zaewidencjonowany majątek klientów domu maklerskiego. Rachunki zbiorcze mają dla klientów domu maklerskiego istotne zalety, jednak z ich wykorzystaniem związane jest i podwyższone ryzyko, o którym chcielibyśmy Państwa poinformować.

Rachunki zbiorcze są rozwiązaniem standardowym wykorzystywanym powszechnie przez zagraniczne domy maklerskie. Również Fio, o.c.p., a. s. wykorzystuje ten sposób ewidencji majątku klientów przy przeprowadzaniu transakcji na rynkach zagranicznych. Podstawowym powodem, dla którego Fio zdecydowało się na to rozwiązanie jest fakt, że poszczególni klienci domu maklerskiego sami często nie spełniliby warunków wymaganych dla otwarcia własnego rachunku u zagranicznych podmiotów. Stosunek prawny pomiędzy klientem a domem maklerskim jest zawsze uregulowany przez czeski system prawny, stosunki domu maklerskiego i jego zagranicznych partnerów reguluje obowiązujący system prawny danego państwa.

1) Obrót na rynkach papierów wartościowych w Stanach Zjednoczonych

W ramach obrotu papierami wartościowymi w Stanach Zjednoczonych za pośrednictwem domu maklerskiego (w naszym wypadku Fio, o.c.p., a. s.) zasady odpowiedzialności są rozdzielone pomiędzy podmiotami do dwóch stref: wobec klienta ponosi odpowiedzialność tylko dom maklerski, wobec domu maklerskiego ponoszą odpowiedzialność jego partnerzy zagraniczni. Zagranicznymi partnerami Fio, o.c.p., a. s. są Fio, burzovní společnost, a. s., Pinnacle Capital Markets, LLC (zagraniczny dom maklerski) oraz PENSON FINANCIAL SERVICES, INC (depozytariusz).

Dostęp do rynków w USA jest zapewniony za zgodą Komisji papierów wartościowych i pośrednictwem domu maklerskiego Fio, burzovní společnost, a. s., który ma do nich pośredni dostęp poprzez dom maklerski z dostępem bezpośrednim - Pinnacle Capital Markets, LLC. Fio, burzovní společnost, a. s. przekazuje zlecenia domu maklerskiego spółce Pinnacle Capital Markets, LLC, która następnie wysyła te

zlecenia na rynki docelowe.

Majątek klientów obracających papierami wartościowymi na rynkach w Stanach Zjednoczonych za pośrednictwem Fio, burzovní společnost a. s. jest ewidencjonowany na rachunkach zbiorczych, które są prowadzone dla domu maklerskiego przez wyżej wymienionego depozytariusza – w danym przypadku nie chodzi więc o ewidencję u zagranicznego domu maklerskiego, za pośrednictwem którego Fio, o.c.p., a. s. dokonuje obrotu.

W przypadku zaistnienia niewypłacalności depozytariusza, która jest niezwykle mało prawdopodobna, rachunek jest ubezpieczony w stopniu, który można uznać za wystarczający. Depozytariusz musi być ubezpieczony zgodnie z porządkiem prawnym Stanów Zjednoczonych w ten sposób, że każdy rachunek klienta (a więc i rachunek zbiorczy domu maklerskiego) jest ubezpieczony do wysokości 500 000 \$, z czego środki finansowe klienta są ubezpieczone do wysokości 100 000 \$. PENSON FINANCIAL SERVICES, INC jest dodatkowo ubezpieczony ponad tę wymaganą przepisami prawa granicę, a mianowicie do wysokości 24.500.000 \$ na każdy rachunek (a więc rachunek zbiorczy domu maklerskiego), z czego środki finansowe są ubezpieczone do wysokości 900.000 \$. Tak więc, gdyby miało miejsce sprzeniewierzenie powierzonych środków przez depozytariusza, dom maklerski miałby prawo do wypłaty rekompensaty. W wypadku, gdyby depozytariusz ogłosił niewypłacalność a nie doszło by przy tym do żadnego przestępstwa, majątek klientów prowadzony na rachunkach zbiorczych byłby zwrócony domowi maklerskiemu.

2) Obrót w Niemczech

Fio o.c.p., a. s. pośredniczy w obrocie papierami wartościowymi na niemieckim rynku Xetra – elektronicznym systemie transakcyjnym, który jest częścią Deutsche Börse. Dostęp do Xetry zapewniony jest za pośrednictwem zagranicznego domu maklerskiego Fio, burzovní společnost, a. s., który jest członkiem Xetry, dzięki czemu ma prawo przysyłać klienckie zlecenia zawierania transakcji bezpośrednio na ten rynek.

Majątek klientów inwestujących za pośrednictwem Fio o.c.p., a. s. jest ewidencjonowany na specjalnym rachunku zbiorczym należącym do partnerskiego domu maklerskiego Fio, burzovní společnost, a. s., który to rachunek prowadzony jest przez niemieckiego depozytariusza, HSBC Trinkaus and Burkhardt.

Również w tym przypadku wyłącznie dom maklerski - a nie zagraniczny podmiot - jest odpowiedzialny wobec klienta.

3) Obrót na Węgrzech

Fio o.c.p., a. s. pośredniczy w obrocie papierami wartościowymi na węgierskiej Budapesti Értéktőzsde (giełda w Budapeszcie). Dostęp do Budapesti Értéktőzsde (BÉT) zapewniony jest za pośrednictwem zagranicznego domu maklerskiego Fio, burzovní společnost, a. s., który ma prawo składać klienckie zlecenia zawierania transakcji za pośrednictwem domu maklerskiego posiadającego bezpośredni

dostęp do giełdy – Concorde Értékpapír Rt. Fio, burzovní společnost, a. s. przekazuje zlecenia klientów spółce Concorde Értékpapír Rt., która następnie przesyła je na rynek.

Majątek klientów inwestujących za pośrednictwem Fio o.c.p., a. s. jest ewidencjonowany na specjalnym rachunku zbiorczym należącym do partnerskiego domu maklerskiego Fio, burzovní společnost, a. s., który to rachunek prowadzony jest przez partnerski Concorde Értékpapír Rt.

Również w tym przypadku wyłącznie dom maklerski - a nie zagraniczny podmiot - jest odpowiedzialny wobec klienta.

4) Informacja podsumowująca dotycząca rachunków zbiorczych w Stanach Zjednoczonych i Niemczech.

Dywidendy, odsetki, ewentualne inne z tytułu posiadania instrumentów finansowych są przypisywane na rachunek domu maklerskiego, który następnie wartości te księguje na prowadzone przez niego rachunki klientów.

O ile klient zdecyduje się skorzystać z prawa głosu, prawa przywileju czy prawa do subskrypcji, odnośnie posiadanych przez niego instrumentów finansowych, dom maklerski wystawi mu, na jego wniosek, pełnomocnictwo do wykonywania tych praw.

Dom maklerski winien jest przekazywać klientowi, w ustalonych terminach i w uzgodniony sposób, informacje dotyczące realizacji zleceń (o zawartych transakcjach) i wniosków klienta. Jeżeli klient będzie sam odbierał informacje (odbieranie wyłącznie elektronicznie lub osobiście w filii), obowiązek Domu Maklerskiego przekazania klientowi informacji jest spełniony w momencie, kiedy informacja jest w dyspozycji klienta. Dom Maklerski ma obowiązek do 31.01 przekazać klientowi pisemną informację o wysokości powierzonych środków pieniężnych i stanie powierzonych instrumentów finansowych na dzień 31.12. roku poprzedniego. W ten sam sposób i w tych samych terminach co informację o zrealizowaniu zleceń, dom maklerski ma obowiązek przekazać klientowi informacje na temat opóźnienia czy innych komplikacjach, które wynikły podczas rozliczania transakcji, chyba że informacje te przekazał klientowi w inny sposób. Wiadomości albo informacje przekazane pisemnie mają pierwszeństwo przed wiadomościami albo informacjami przekazanymi elektronicznie. O ile dom maklerski stwierdzi, że wiadomości albo informacje były błędne, przeprowadzi stosowną korektę.

Fio o.c.p. a. s. zwraca uwagę klientów, że środki finansowe klienta i majątek finansowy klienta mogą być zdeponowane w imieniu Domu Maklerskiego u trzeciej osoby. W takiej sytuacji przed klientem odpowiada Dom Maklerski (Fio o.c.p. a. s.) za wszystkie szkody, za które winę ponosi osoba trzecia.

W związku z ewidencją majątku większej liczby klientów na rachunku zbiorczym za granicą, może płynąć także pewne podwyższone ryzyko. Chodzi tu o następujące okoliczności: instrumenty finansowe są za granicą ewidencjonowane na rachunku domu maklerskiego i dlatego nie można w pełni zagwarantować ich bezpieczeństwa w wypadku niewypłacalności domu maklerskiego; nie można też do końca wykluczyć konsekwencji naruszenia powinności postępowania z

zawodową dbałością, które mogą wynikać z zachowania domu maklerskiego w stosunku do innego klienta. W wypadku rachunku zbiorczego, indywidualne roszczenia klienta nie muszą być jednoznacznie identyfikowane za pomocą certyfikatów albo innych dokumentów lub innej elektronicznej ewidencji: W wypadku zaistnienia straty w wyniku uchybienia osoby trzeciej klienci mogą dzielić szkodę proporcjonalnie od ich udziału w rachunku zbiorczym.

5) Inwestowanie na zagranicznych rynkach instrumentów pochodnych

Przy obrocie futures oraz opcjami (zwanymi dalej „derywatami”) na zagranicznych rynkach publicznych za pośrednictwem domu maklerskiego (w tym przypadku - Fio, o.c.p., a. s.), zasady odpowiedzialności są podobne jak w przypadku obrotu papierami wartościowymi w USA. W przypadku obrotu opcjami, zagranicznymi partnerami domu maklerskiego Fio, o.c.p., a. s. są ponownie Fio, burzovní společnost, a. s., Pinnacle Capital Markets, LLC i PENSON FINANCIAL SERVICES, INC (jako depozytariusz). W przypadku obrotu futures, zagranicznymi partnerami domu maklerskiego Fio, o.c.p., a. s. są Pinnacle Capital Futures, LLC (PCF) (amerykański dom maklerski zajmujący się futures, pozostający pod kontrolą Komisji papierów wartościowych d.s obrotu futures – NFA; PCF jest spółką – córką Pinnacle Capital Markets, LLC) oraz angielski depozytariusz Man Financial Limited.

Jeśli chodzi o przekazywanie zleceń, transfery instrumentów finansowych oraz ewidencję majątku klientów na rachunkach zbiorczych, zastosowanie mają postanowienia zawarte w punktach 1) - 3).

W przypadku niewypłacalności depozytariusza, który ewidencjonuje dla Fio, o.c.p., a. s. kontrakty opcyjne, zastosowanie mają wszelkie postanowienia, które zawiera punkt 1). W przypadku niewypłacalności depozytariusza, który ewidencjonuje dla Fio, o.c.p., a. s. kontrakty futures, problematyka ubezpieczenia jest rozwiązana w inny sposób, gdyż majątek w postaci kontraktów futures w Wielkiej Brytanii nie jest dla instytucji finansowych umownie ani z mocy prawa ubezpieczony.

6) Rachunki indywidualne

Alternatywą dla ewidencjonowania majątku klientów na rachunku zbiorczym jest jego ewidencjonowanie na rachunkach indywidualnych poszczególnych klientów, z reguły u depozytariuszy. Ten sposób ewidencjonowania instrumentów finansowych jest naturalnie dużo bardziej kosztowny, często również trudny do przeprowadzenia (mamy tu na myśli przede wszystkim wymagania podmiotów zagranicznych, które dla klienta indywidualnego byłby trudne do spełnienia). Klient ma do takiego rachunku bezpośredni dostęp, dlatego w celu dysponowania majątkiem nie jest konieczna współpraca z domem maklerskim. W przypadku otwarcia rachunku indywidualnego Klient nie jest zagrożony niewypłacalnością domu maklerskiego, bo instrumenty finansowe klienta są prowadzone przez depozytariusza na rachunku prowadzonym bezpośrednio dla niego. Z tego punktu widzenia, taki sposób

ewidencji majątku jest bezpieczniejszy, z drugiej jednak strony, jest dla klienta o wiele bardziej kosztowny. Z punktu widzenia klienta kolejną wadą indywidualnego rachunku jest to, że w wypadku ewentualnej niewypłacalności zagranicznego depozytariusza Klient będzie musiał samodzielnie prowadzić rozmowy z podmiotami zagranicznymi, co będzie dla klienta na pewno znacznie trudniejsze niż dla domu maklerskiego.

Naruszenie transparentności rynku

Manipulację na rynku na nowo określa § 126 *Ustawy o przedsiębiorczości na rynku kapitałowym Dz.U. nr 256/2004* (dalej tylko "ZPKT"), która wchodzi w życie z dniem przystąpienia Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej. Manipulacja na rynku jest zgodnie z tą ustawą zakazana a osobie manipulującej rynkiem grozi grzywna aż do wysokości 20 milionów CZK.

Zgodnie z § 126 ust. 4 ZPKT manipulowanie rynkiem jest zabronione. Przez manipulację rynkiem na podstawie ZPKT **jest rozumiane** postępowanie osoby, które może

- a) zniekształcić wyobrażenie uczestników rynku kapitałowego o wartości instrumentu inwestycyjnego, popycie i podaży nań, lub
- b) innym sposobem zmanipulować kurs instrumentu inwestycyjnego

Zgodnie z ZPKT za manipulację rynkiem **nie uznaje się**:

- a) zlecenie transakcji albo zrealizowanie transakcji, jeżeli osoba składająca zlecenie lub osoba przeprowadzająca transakcję udowodnią, że mają dostateczny powód do złożenia takiego zlecenia albo transakcji i to zlecenie lub transakcja są zgodne z ogólnie akceptowanym postępowaniem na rynku regulowanym,
- b) postępowanie polegające na szerzeniu nieprawdziwej, mylnej albo błędnej informacji, o której osoba, która ją przekazuje, nie może wiedzieć, iż jest ona nieprawdziwa, mylna lub błędna,
- c) szerzenie informacji poprzez media przy wykonywaniu profesji dziennikarza, o ile dziennikarz postępuje w zgodzie z regułami dziennikarskiego rzemiosła i w związku z szerzeniem informacji nie zyska wprost albo pośrednio jakiegokolwiek korzyści ponad ramy zwykłego wynagrodzenia,
- d) szerzenie informacji przez osobę przeprowadzającą badanie, które dotyczy rynku instrumentów inwestycyjnych lub emitentów, albo przez osobę, która rekomenduje strategię inwestycyjną, o ile taka informacja albo takie wskazanie jest ogłaszane za pomocą publicznie dostępnych środków i o ile osoby te postępują podczas omawianych czynności prawidłowo i oznajmiają jednocześnie możliwość wystąpienia konfliktu interesów,
- e) czynności związane z odkupywaniem własnych instrumentów finansowych albo przy cenowym stabilizowaniu instrumentu finansowego na podstawie warunków ustanowionych przez bezpośrednio stosowany przepis prawny Unii Europejskiej, taki jak Dyrektywa Parlamentu Europejskiego lub Rady Europy, albo
- f) działania Czeskiego Banku Narodowego, banku centralnego innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Europejskiego Banku Centralnego albo innej osoby uprawnionej do realizowania polityki walutowej lub

dewizowej albo zajmującej się zarządzaniem długiem publicznym.

Manipulowanie rynkiem w krajach nie wchodzących w skład Unii Europejskiej jest regulowane przez organy lokalne, w Stanach Zjednoczonych jest to na przykład Securities and Exchange Commission.

Manipulowaniu rynkiem jest ponadto poświęcone rozporządzenie Dz.U. nr 258/2004, które reguluje postępowanie domu maklerskiego w stosunku do jego klientów. Zgodnie z § 14 ust. 8 rozporządzenia Dz.U. nr 258/2004 dom maklerski przeprowadza ocenę każdego zlecenia klienta sprawdzając, czy na skutek wykonania usługi na podstawie zlecenia nie dojdzie do manipulacji rynkiem; dom maklerski uwzględnia przede wszystkim neutralność zlecenia względem poprzednich transakcji klienta instrumentami inwestycyjnymi, wolumen obrotu transakcji, cenę i ewentualny wpływ zlecenia na transparentność rynku w stosunku do płynności i zmienności rynku. O ile makler ma uzasadnione podejrzenie, że w wyniku wykonania usługi na podstawie zlecenia może dojść do manipulacji rynkiem, zwróci uwagę na ten fakt klientowi, zażąda wyjaśnienia celu zlecenia, ewentualnie zaproponuje mu inny sposób osiągnięcia tego samego celu, który nie naruszy transparentności rynku. O ile makler ma nawet po uzyskaniu wyjaśnień klienta uzasadnione podejrzenie, że poprzez wykonanie usługi na podstawie zlecenia, może dojść do zmanipulowania rynku, zlecenia nie zrealizuje i powiadomi o tym klienta w sposób określony w umowie.

Osoby, których postępowanie może być uważane za manipulację rynkową zgodnie z § 126 ust. 1 ZPKT, podlegają na mocy § 135 ust. 1 litera v) państwowej kontroli, którą przeprowadza Czeski Bank Narodowy.

Za manipulowanie rynkiem można na podstawie § 179 i § 180 ZPKT nałożyć karę do wysokości 20 mil. CZK.

Ustawa o przedsiębiorczości na rynku kapitałowym zmieniła wcześniejszą regulację w ten sposób, że w chwili obecnej za manipulowanie rynkiem zgodnie z nowymi uregulowaniami odpowiedzialny jest również klient domu maklerskiego, który dopuści się postępowania manipulacyjnego. To jednak nie zwalnia domu maklerskiego z obowiązku ochrony rynków kapitałowych przed manipulacjami ze strony klientów. Nowo wprowadzonym uregulowaniem jest również obowiązek zgłaszania Czeskiemu Bankowi Narodowemu przez dom maklerski przypadków budzących uzasadnione podejrzenia o manipulację rynkiem (§ 126 ust. 5 ZPKT).

Niektóre szczególnie istotne przypadki naruszenia transparentności rynku mogą nawet spełnić kwalifikację karalnego czynu oszustwa albo nadużycia informacji w kontaktach handlowych.

Zgodnie z powyżej cytowanymi ustawami i rozporządzeniami dom maklerski jest zobowiązany unikać naruszania transparentności rynku. Dlatego również Fio, o.c.p., a. s. posiada wypracowane systemy służące identyfikacji takich właśnie operacji a w wypadku podejrzeń poprosi klienta o wyjaśnienia celu operacji albo będzie zmuszony do odmówienia wykonania usługi (zlecenia). W dalszej części materiału informacyjnego będą omówione niektóre przypadki manipulacji czy naruszenia przejrzystości rynku z którymi, jak

przypuszczamy, nasi klienci mogą się w praktyce spotkać. W wypadku, gdy klient ma podejrzenie, że ktoś manipuluje ceną czy w inny sposób narusza transparentność rynku, powinien sytuację skonsultować z naszymi specjalistami.

Przypadek I

Typowym przykładem czynności zmierzających do manipulacji kursem papieru wartościowego jest nabycie papieru wartościowego za cenę różniącą się od aktualnego kursu a następnie bezpośrednie zbycie w ten sposób uzyskanych papierów wartościowych zaraz po ich nabyciu. Ten sposób postępowania może być i często bywa włączony do łańcucha transakcji, gdy cena oddala się coraz bardziej od kursu rynkowego. Z takim postępowaniem podczas przeprowadzania bezpośrednich transakcji na pozagiełdowym publicznym rynku RM-S, mogliśmy się spotkać w przypadku papierów wartościowych w czasie publicznych odkupów. W ten sposób właściciele papierów wartościowych zawyżali obowiązkową minimalną cenę sprzedaży stanowiącą jako średnia ważona cen transakcji na publicznych rynkach w ciągu ostatnich sześciu miesięcy. Ceną jednak mogła manipulować również osoba zgłaszająca publiczny zakup w celu zaniżenia ceny i zaoszczędzenia środków przy zakupie.

Ze zbyciem papieru wartościowego, a następnie jego odkupem możemy się spotkać także podczas aukcji. Takie postępowanie sztucznie zawyża lub zaniża kurs ogłaszany na rynku publicznym. Jest stosowany przede wszystkim dla emisji z niską płynnością a tych niestety jest na czeskich rynkach kapitałowych większość.

Podczas manipulacji nie jest istotne czy strona manipulująca uzyskała z niej korzyść i czy była nią wyrządzona komuś innemu szkoda. Podejrzana wydaje się każda czynność, która nie posiada swego ekonomicznego uzasadnienia.

Przypadek II.

Dalszym przykładem naruszenia transparentności rynku jest sztuczne tworzenie efektu wyższej płynności papieru wartościowego. Nie jest ważne przy tym, czy dochodzi, czy nie dochodzi do zmiany kursu. W większości wypadków kilka majątkowo lub personalnie powiązanych osób „przerzuca” określoną liczbę papierów wartościowych, również za cenę poniesienia straty.

Przypadek III

Do manipulacji ceną dochodzi nie tylko w wyniku realizacji transakcji. Niektóre rynki przy ustalaniu kursu, w sytuacji, gdy nie zostanie zrealizowana żadna transakcja, uwzględniają również stan popytu i podaży. Bierzymy pod uwagę, że klient może mieć inny pogląd na teoretycznie „prawidłową” cenę akcji albo obligacji niż ma rynek. Taka sytuacja jest bardzo prawdopodobna zwłaszcza w wypadku papierów o niskiej płynności. Nie jest jednak możliwe, żeby klient zdecydował, że jego cena jest naprawdę tą właściwą, i czynił starania dostosowania do niej rynku. Nie do przyjęcia wydaje się zachowanie, kiedy klient skrzyżuje swoje oferty kupna i sprzedaży. Na przykład przed końcem aukcji na RMS poda zlecenie nabycia z ceną powyżej górnej granicy dopuszczalnej strefy cenowej, którą może reagować na popyt poza strefą. Wówczas dojdzie do wzrostu ceny na rynku. Na

następnej sesji, klient poda zlecenie zbycia, ale z ceną, która jest niższa niż w zleceniu kupna z poprzedniego dnia. Postępowanie takie - jako całość - charakteryzuje się brakiem logiki tworzenia zysku a jego jedynym celem jest sztuczny ruch kursu.

Przypadek IV.

Jako szczególnie niebezpieczne oceniane jest nadużywanie niepublicznych informacji w celu osiągnięcia własnych korzyści. Szkody wynikające z takiego postępowania zazwyczaj osiągają znaczną wysokość i postępowanie takie jest ścigane również na podstawie prawa karnego.

Przypadek V.

Następujący przypadek nie jest manipulacją

W jaki sposób może klient udowodnić, że ma inne zdanie na temat wysokości „prawidłowej” ceny? Przede wszystkim z postępowania klienta musi wynikać jasne dążenie do nabycia albo zbycia papieru wartościowego oraz wygenerowywania zysku. O ile więc klient przypuszcza, że „prawidłowa” cena różni się od aktualnego kursu, powinien naszym zdaniem złożyć zlecenie nabycia lub zbycia po cenie „zblizonej do prawidłowej”. Następną możliwością jest wykorzystanie przygotowanych przez rynek instrumentów. Na RMS są to na przykład zlecenia bez granicy cenowej z cenową dyspozycją II.

Zlecenie powinno być zadane na dłuższy okres i w ten sposób umożliwić rynkowi jako całości przyswojenie odrębnego zdania uczestnika na prawidłowość ceny rynkowej a zwłaszcza realnie umożliwić obrót papieru wartościowego po danej cenie reszcie uczestników rynku.

Ryzyka związane z obrotem papierami wartościowymi w tzw. Extended hours (dotyczy obrotu w Stanach Zjednoczonych)

Możliwość obrotu papierami wartościowymi w tzw. Extended hours ma dla klientów domu maklerskiego i z ich punktu widzenia istotne zalety. Przede wszystkim, w ten sposób klienci zyskują dodatkowy czas na przeprowadzenie transakcji oraz możliwość bardziej operatywnego reagowania na opublikowane informacje, które mogą oddziaływać na rozwój kursu. Z wykorzystywaniem przeprowadzania transakcji poza normalnym czasem dokonywania obrotu jest jednak związane podwyższone ryzyko, o którym Państwa informujemy poniżej. Wśród czynników ryzyka związanych z transakcjami dokonywanymi poza normalnym czasem transakcji należy w szczególności wymienić:

- Ryzyko niższej płynności. Płynność jest odbiciem stopnia zainteresowania uczestników rynku nabywaniem i zbywaniem papierów wartościowych. Płynność jest istotna, ponieważ wraz z większą płynnością łatwiej jest inwestorom nabywać albo zbywać papiery wartościowe, w wyniku czego jest bardziej prawdopodobne, że inwestorzy zapłacą albo uzyskają rzeczywistą cenę rynkową za nabywane albo zbywane papiery wartościowe. Przy dokonywaniu transakcji poza normalnym czasem dokonywania obrotu, może wystąpić w porównaniu z normalnym czasem dokonywania transakcji, niższa

płynność. W wyniku tego Państwa zlecenie może zostać zrealizowane tylko częściowo, lub może nie zostać zrealizowane wcale. Ponadto zlecenie transakcji niewielką ilością papierów wartościowych może spowodować znaczącą zmianę kursu.

- Ryzyko wyższej zmienności rynku. Zmienność rynku oznacza zmiany cen, w przypadku papierów wartościowych podczas dokonywania transakcji. Ogólnie powiedziawszy - czym większa jest zmienność papieru wartościowego, tym większe są wahania ceny papieru wartościowego. W tzw. Extended hours zmienność może być wyższa niż w normalnym czasie dokonywania transakcji. Na skutek tego Państwa zlecenie może zostać zrealizowane tylko częściowo albo w ogóle.
- Ryzyko zmieniających się cen. Ceny papierów wartościowych podlegających obrotowi poza normalnym czasem dokonywania transakcji, nie muszą odzwierciedlać ceny na końcu czasu przeprowadzania transakcji. W wyniku tego cena, jaką uzyskacie Państwo podczas zawierania transakcji w tzw. Extended hours może być niekorzystna w porównaniu z tą, jaką uzyskalibyście Państwo w czasie sesji.
- Ryzyko niepołączonych rynków. W zależności od systemu zawierania transakcji w tzw. Extended hours, ceny podane dla konkretnego systemu transakcyjnego Extended hours nie muszą odzwierciedlać cen na innych jednocześnie funkcjonujących systemów zawierania transakcji posesyjnych dla tych samych papierów wartościowych. Na skutek tego klient może uzyskać w jednym systemie transakcji Extended hours cenę niekorzystną w porównaniu z tą, jaką otrzymałby w innym systemie dokonywania transakcji.
- Ryzyko wynikające z podawania wiadomości. Emitenci zazwyczaj podają nowe informacje, które mogą wpłynąć na ceny ich papierów wartościowych po sesji. Podobnie jest również z ważnymi informacjami finansowymi, które są często ogłaszane poza normalnym czasem dokonywania transakcji. Podczas zawierania transakcji w Extended hours mogą się pojawić takie komunikaty i w kombinacji z niższą płynnością i wyższą zmiennością może to mieć przesadny i nie dający się przewidzieć wpływ na cenę papieru wartościowego.
- Ryzyko większych rozpiętości. Rozpiętość oznacza różnicę pomiędzy ceną, za jaką papier wartościowy został nabyty a ceną, za jaką można go sprzedać. Niższa płynność i wyższa zmienność rynku przy zawieraniu transakcji w tzw. Extended hours może spowodować większą niż normalnie rozpiętość dla konkretnego papieru wartościowego.

Ryzyka inwestowania w instrumenty pochodne

Obrót instrumentami pochodnymi niesie ze sobą różne ryzyka, które w skrajnych przypadkach mogą doprowadzić do strat na kapitale klienta. Zanim klient zdecyduje się inwestować w instrumenty pochodne, powinien odpowiedzieć sobie na pytanie, czy ma dostateczną wiedzę i doświadczenie w inwestowaniu na rynkach finansowych. Ponadto powinien zaznajomić się z wszystkimi typami ryzyka, na które jest narażony, technikami i strategiami inwestowania w derywaty

oraz zdefiniować akceptowaną przez siebie miarę ryzyka, związanego z możliwymi stratami finansowymi. Fio, o.c.p., a. s. **zwraca szczególną uwagę klientowi** na ogólne ryzyka związane z inwestowaniem na rynku instrumentów pochodnych:

- a) Ryzyko 100% straty zainwestowanych środków
W związku z charakterem derywatów, ryzyko 100% straty kapitału jest wyższe niż w przypadku innych aktywów. W przypadku warrantów (kontraktów opcyjnych) występuje ryzyko straty 100% kapitału, a w przypadku futures, strata może być nawet wyższa od zainwestowanych środków.
- b) Ryzyko rynkowe i specyficzne
Mowa jest o ryzykach związanych ze zmianami cen rynkowych. Ryzyko rynkowe wiąże się z wahaniami rynku jako całości, ryzyko specyficzne zaś z możliwością niekorzystnych wahań kursu konkretnego instrumentu finansowego.
- c) Dodatkowy „potencjał straty” związany z wahaniami kursów walutowych – ryzyko kursowe
Ponieważ derywaty są przedmiotem obrotu również na rynkach zagranicznych, dla klienta oznacza to pojawienie się ryzyka kursowego. Takiemu ryzyku można zapobiegać zabezpieczając się produktami, które przenoszą je na inny podmiot.
- d) Ryzyko kredytowe
Mowa o ryzyku związanym z tym, że emitent stanie się niewypłacalny i nie będzie w stanie obsługiwać swoich zobowiązań (certyfikaty, forwardy).
- e) Ryzyko związane z błędami systemu transakcyjnego
System transakcyjny, poprzez który składa się zlecenia, podobnie jak inne mechanizmy, może ulec awarii. W takim przypadku klientowi grozi, że warunki do zawarcia kontraktu lub realizacji zysku pogorszą się.
- f) Ryzyko operacyjne
Klient jest chroniony przed stratami spowodowanymi ryzykiem operacyjnym, które nie są skutkiem jego błędu, standardową procedurą reklamacji. Do ryzyk operacyjnych zaliczyć należy: ryzyko transakcyjne związane z przeprowadzaniem operacji przez osoby za nie odpowiedzialne, ryzyko związane z księgowaniem i rozliczaniem transakcji, ryzyko zarządu operacyjnego, które ma związek z niedostateczną kontrolą osób odpowiedzialnych za poprawne przeprowadzenie transakcji oraz ryzyko systemu, związane z poprawnym przesyłem danych. W przypadku problemów po stronie klienta, np. związanych z jego wyposażeniem w sprzęt czy oprogramowanie itp., nie jest możliwe przeniesienie ryzyka z tym związanego na inne podmioty.
- g) Ograniczona możliwość zabezpieczenia
Przede wszystkim w wypadku kontraktów opcyjnych, możliwość zabezpieczenia się przed stratami jest ograniczona. Cena i warunki takiego zabezpieczenia są dla klienta nieefektywne.

Poprzez zawarcie umowy umożliwiającej obrót instrumentami pochodnymi futures między klientem a domem maklerskim, oraz poprzez przyjęcie niniejszego dokumentu informacyjnego, klient oświadcza, że został zaznajomiony z ryzykami związanymi z inwestowaniem w instrumenty inwestycyjne, a w szczególności – w derywaty oraz że te ryzyka rozumie i zgadza się je ponosić.

Wybrane typy ryzyka związanego z inwestowaniem w kontrakty futures

Futures są standaryzowanymi kontraktami terminowymi, którymi obraca się na rynkach publicznych. Transakcje i sam instrument mają szczegółowo określone parametry, a instrumentem bazowym kontraktu jest np. waluta, towar, stopa procentowa czy indeks akcji. Aby zawrzeć kontrakt futures, klient musi przelać na rachunek domu maklerskiego określony, wymagany przez rynek procent wartości transakcji, zwany depozytem początkowym (initial margin). Depozyt ten służy jako zabezpieczenie na pokrycie ewentualnego ryzyka związanego ze spadkiem wartości wewnętrznej utworzonego kontraktu futures. Wysokość depozytu jest zwykle każdego dnia przeszacowywana, a czasem ustalona na nowo przez dom maklerski lub odpowiedni rynek. Na tej podstawie klient ma obowiązek dopełnić depozyt obowiązkowy (variation margin) do wymaganego poziomu lub zostanie mu zwrócona ewentualna nadwyżka (tzw. dzienne rozliczenie zysków i strat).

Fio, o.c.p., a.s., zwraca szczególną uwagę klientowi na opisane poniżej ryzyka związane z kontraktami futures. Z powodu konstrukcji kontraktów, z inwestowaniem w nie wiąże się wyraźnie wyższe ryzyko niż w przypadku innych instrumentów. Każdy inwestor przed otwarciem pozycji na kontrakcie powinien zaznajomić się z podstawowymi czynnikami, które mają wpływ na kursy futures. Są to m.in.:

a) Ryzyko rynkowe, finansowe oraz płynności

Ponieważ wartość depozytu początkowego jest względnie niska w stosunku do wartości kontraktu, występuje znaczący efekt dźwigni finansowej. Nawet niewielkie wahania instrumentu bazowego mogą mieć ponadproporcjonalny wpływ na środki zdeponowane w domu maklerskim.

W przypadku mniej płynnych kontraktów, oraz w sytuacji zbliżania się terminu realizacji (wygaśnięcia kontraktu), spada płynność, a co za tym idzie, wzrasta ryzyko konieczności zamknięcia pozycji na niekorzystnych dla klienta warunkach.

b) *Ryzyko związane z rozliczeniem kontraktu futures*
Poszczególne kontrakty futures mają różną formę realizacji. W większości przypadków do realizacji nie dochodzi, a rozliczenie następuje poprzez zawarcie transakcji odwrotnej (kompensacja), lub wyrównanie finansowe (futures na indeksy akcji), kiedy następuje tylko wyrównanie różnicy finansowej (zysku/straty) między stronami kontraktu. To ryzyko pojawia się tylko w przypadku niewczesnego zamknięcia pozycji na kontrakcie z tzw. rozliczeniem fizycznym (fizyczna dostawa instrumentu bazowego i jednostronny przepływ środków finansowych pomiędzy rachunkami stron transakcji oraz związane z tym koszty).

Wybrane cechy inwestowania w certyfikaty bez wykorzystania dźwigni finansowej

Certyfikaty są to papierami wartościowymi³, których cena zależy od wartości instrumentu bazowego. Inwestor uzyskuje od emitenta certyfikat, który może emitentowi w przyszłości odsprzedać, zgodnie z zasadami podanymi w prospekcie emisyjnym. Inwestor w takim przypadku kupuje certyfikaty za cenę rynkową i nie ponosi żadnego ryzyka straty środków finansowych. Typowym przykładem certyfikatu niewykorzystującego efektu dźwigni finansowej są np. certyfikaty oparte o indeksy na niemieckiej Xetrze.

Najważniejsze ryzyko certyfikatów jest związane z ryzykiem kredytowym emitenta, czyli z jego zdolnością do obsługi swoich zobowiązań. To ryzyko jest jednak minimalne ze względu na fakt, że certyfikaty są emitowane przez wielkie instytucje finansowe oraz banki, a ich wypłacalność jest na bieżąco kontrolowana przez odpowiednie organy regulacyjne.

Wybrane cechy inwestowania w certyfikaty inwestycyjne a w szczególności – certyfikaty wykorzystujące dźwignię finansową (także turbocertyfikaty)

Fio, o.c.p., a. s. , zwraca szczególną uwagę klientowi na opisane poniżej ryzyka związane z certyfikatami. Z powodu konstrukcji certyfikatów, z inwestowaniem w nie wiąże się wyraźnie wyższe ryzyko niż w przypadku innych instrumentów. W odróżnieniu od standardowego certyfikatu, wykorzystanie efektu dźwigni finansowej prowadzi do wielkiego zysku lub wielkich strat. W niektórych przypadkach inwestor podejmuje ryzyko przewyższające wartość inwestowanej kwoty.

Każdy inwestor przed otwarciem pozycji na certyfikacie wykorzystującym efekt dźwigni finansowej powinien zaznajomić się z podstawowymi czynnikami, które mają wpływ na jego kurs. Są to między innymi:

Stosunek zastąpienia

Ilość certyfikatów, która jest potrzebna, aby uzyskać jedną jednostkę instrumentu bazowego

Management (zarząd)

- może być aktywny lub pasywny; aktywny management oznacza, że struktura instrumentu bazowego może być zmieniana.

Strike

Wartość strike w przypadku certyfikatów wykorzystujących dźwignię finansową jest wykorzystywana do ich wyceny. Strike oznacza ustaloną cenę instrumentu bazowego, będącą parametrem certyfikatu. W przypadku certyfikatu na zwyżkę instrumentu bazowego, kurs ustala się różnicą między aktualną ceną a strike. W przypadku certyfikatu na zniżkę instrumentu bazowego, kurs ustala się poprzez odjęcie aktualnej ceny od strike.

³ Certyfikaty inwestycyjne (z wykorzystaniem dźwigni finansowej lub bez) nie są derywatami, ale papierami wartościowymi. Niektóre swoje właściwości (oprócz tych, które są związane z ryzykiem inwestowania) są pokrewne derywatom (przede wszystkim certyfikaty inwestycyjne z wykorzystaniem dźwigni finansowej), z tego powodu w tym dokumencie są dołączone do części zawierającej informacje o derywatach.

Knock-out

- chodzi o taką cenę instrumentu bazowego, przy której certyfikat staje się bezwartościowy. Certyfikat na zwykłe stanie się bezwartościowy, jeśli cena instrumentu bazowego trwale spadnie do poziomu knock-out lub poniżej niego. Certyfikat na zniżkę stanie się bezwartościowy, jeśli cena instrumentu bazowego trwale wzrośnie do poziomu knock-out lub powyżej niego.

Cap

- granica określona przez emitenta, od której właściciel certyfikatu dyskontowego nie będzie miał już udziału w zysku z rosnącego kursu instrumentu bazowego. Cap jest związany z dyskontem, im wyższe dyskonto, tym niższy Cap.

Dyskonto

- Dyskonto oddaje wartość zniżki, którą inwestor zyska inwestując w certyfikat dyskontowy, w odniesieniu do bezpośredniej inwestycji w instrument bazowy.

Gear

- informuje, o ile wzrośnie/spadnie wartość certyfikatu, jeśli zmieni wartość instrumentu bazowego zmieni się o 1%.

Wybrane cechy inwestowania w kontrakty opcyjne, wykorzystujące dźwignię finansową

Określeniem „kontrakty opcyjne” nazywamy opcje i warranty. Warranty – poza szeregiem innych parametrów – różnią się od opcji sposobem emisji oraz stosunkiem zastąpienia, który oznacza ilość warrantów koniecznych do zakupu jednostki instrumentu bazowego. W przypadku opcji ten stosunek wynosi 1:1, a warranty mogą mieć stosunek zastąpienia 1:1, 1:10, 1:100 albo 1:1000. Opcja jest emitowana przez jakąkolwiek instytucję na rynek opcyjny, warranty mają konkretnego emitenta, zwykle bank. W dalszej części tekstu kontrakty opcyjne będziemy nazywali opcjami, a w koniecznych przypadkach zostanie sprecyzowane, czy chodzi o opcję czy warrant.

Opcje dają prawo kupić lub sprzedać w określonym momencie w przyszłości określone aktywa, po ustalonej wcześniej cenie. Transakcja odbywa się dokładnie na wcześniej ustalonych warunkach. Wykonanie opcji zależy od tego, jak zachowuje się instrument bazowy. Opcje są notowane OTC (Over The Counter – pozagiełdowo) oraz na rynkach opcyjnych (standaryzacja parametrów). Instrumentem bazowym mogą być towary, akcje, indeksy, waluty, stopy procentowe. Opcje są instrumentami posiadającymi wiele odmian i dającymi wiele możliwości, dzięki czemu można wyraźnie ograniczyć ryzyko i wypracować na nich zysk.

Fio, o.c.p., a.s zwraca uwagę, że niezależnie od zdania poprzedniego, ze względu na budowę kontraktów opcyjnych, z inwestowaniem w nie związane jest ryzyko znacząco wyższe niż w przypadku innych instrumentów. Każdy inwestor przed otwarciem pozycji na kontrakcie opcyjnym, powinien zaznajomić się z podstawowymi czynnikami, które mają wpływ na jego kurs. Mowa przede wszystkim o:

Strike price (cena wykonania)

- wcześniej ustalona cena realizacji, za którą inwestor ma prawo lub obowiązek sprzedać instrument bazowy. Ta wartość jest kluczowa dla wyznaczania kursu opcji

Stosunek zastąpienia:

- ilość warrantów, koniecznych to uzyskania jednostki instrumentu bazowego

Wartość wewnętrzna

- różnica między aktualnym kursem instrumentu bazowego a ceną wykonania, skorygowana o stosunek zastąpienia (warranty). Wartość wewnętrzna zawiera wartość czasu i może być zerowa

Wartość czasu

- jest równa różnicy między aktualnym kursem opcji a jej wartością wewnętrzną. Wartość czasu spada wraz ze zbliżaniem się terminu wykonania opcji – przy czym spadek wartości czasu przyspiesza wraz ze zbliżaniem się terminu wykonania. Ma to negatywny wpływ na kurs opcji głównie wtedy, kiedy jej wartość wewnętrzna jest równa 0.

Dźwignia finansowa

- informuje, o ile wzrośnie/spadnie teoretyczna wartość opcji, jeśli wartość instrumentu bazowego zmieni się o 1%. Ze zmiany teoretycznej wartości opcji nie musi wynikać jednak odpowiadająca jej zmiana kursu opcji!

Zmienność instrumentu bazowego

Im wyższe są wahania kursu instrumentu bazowego, tym wyższa jest wycena opcji. Bardzo negatywny wpływ na kurs opcji (ceteris paribus) może mieć spadek tej zmienności!

Spread

- mowa o różnicy między kursem kupna sprzedaży opcji. Spread może wynosić nawet kilkadziesiąt procent!

a) Ryzyko zmian kursu w związku z wartością czasu oraz zmiennością instrumentu bazowego

Kurs opcji pozostaje pod wpływem szeregu czynników i może się zmienić nawet wówczas, jeśli cena instrumentu bazowego pozostaje stała. Na przykład zbliżający się termin wykonania powoduje, że spada wartość czasu opcji (składnik wartości wewnętrznej) więc i kurs opcji spada. Podobnie, niższa zmienność instrumentu bazowego implikuje spadek wartości wewnętrznej, a wówczas (ceteris paribus) kurs opcji spada. W związku z powyższym, kupno opcji bezpośrednio przed jej terminem realizacji lub przy mocnych w danym momencie wahaniami instrumentu bazowego, zwiększa ryzyko inwestycji!

b) Ryzyko płynności

- mowa o ryzyku związanym z niekorzystną zmianą wyceny z powodu niedostatecznej płynności. W przypadku opcji zbliżający się termin wykonania utrudnia inwestorowi odsprzedaż pozycji. W wypadku warrantów, ich wyemitowana ilość jest ograniczona.

c) Ryzyko dźwigni finansowej

Ponieważ kurs opcji reaguje na zmiany kursu instrumentu bazowego ponad proporcjonalnie, występuje wysokie ryzyko straty zainwestowanego kapitału jeśli wspomniany kurs będzie niekorzystny dla inwestora. Inwestycja jest tym bardziej ryzykowna, im większa dźwignia finansowa.

d) Ryzyko całkowitej straty kapitału zainwestowanego w opcje

Całkowita cena zakupu opcji może zostać utracona w przypadku, gdy w momencie kiedy opcja staje się wymagalna, cena instrumentu bazowego spadnie pod cenę wykonania opcji (opcje call) lub osiągnie poziom wyższy od ceny wykonania

(opcje put).

Jeśli opcja jest rozliczana przez wyrównanie finansowe, a w okresie wymagalności jest konieczne wykonanie praw z nią związanych, występuje ryzyko straty inwestowanego kapitału, jeśli prawa te nie zostaną na czas wykonane.

Termin wykonania opcji jest kluczowy z punktu widzenia otwarcia pozycji, ale również rozliczenia opcji. O ile rozliczenie jest niepieniężne, konieczne jest złożenie zlecenia wykonania praw płynących z opcji.

Ze względu na często spory spread między popytem a podażą, który może wynosić dziesiątki procent, konieczna jest ocena, czy otwarcie pozycji przy określonych warunkach faktycznie odpowiada zamiarom inwestycyjnym klienta.

Należy pamiętać, iż biorąc pod uwagę wolumen transakcji, opłaty transakcyjne mogą być wyższe niż wartość rynkowa opcji, konieczne jest więc ich wliczenie do kosztów związanych z realizacją praw płynących z opcji.

Ryzyko emitenta derywatów:

Emitent naraża się na te same ryzyka, które opisano w punkcie „Ryzyka inwestowania w instrumenty pochodne”. Dodatkowo, jeśli emitent jest równocześnie wierzycielem, naraża się na ryzyko kredytowe, które może minimalizować tylko zawierając transakcje z wiarygodnym partnerem.

W przypadku kontraktu opcyjnego, wystawca kontraktu musi liczyć się z ryzykiem straty związanym z sytuacją, że stała premia za kontrakt okaże się niższa niż koszty na realizację praw wynikających z kontraktu. Jeśli kontrakt nie jest rozliczony przez transakcję odwrotną, emitent, jeśli taka będzie decyzja właściciela kontraktu opcyjnego, musi dostarczyć lub odebrać instrument bazowy. W momencie, w którym emitent otwiera pozycję długą (a kupujący kontrakt opcyjny – pozycję krótką), jego ryzyko jest ograniczone do potencjalnej, 100% straty wartości instrumentu bazowego. Jeśli emitent otworzył pozycję krótką (a kupujący kontrakt opcyjny – pozycję długą), ponosi on ryzyko nieograniczonej straty w związku z ewentualnym wzrostem wartości instrumentu bazowego.

Informacje o skutkach wynikających z udzielenia pełnomocnictwa do zawierania transakcji instrumentami finansowymi

O ile udzieliliście Państwo albo udzielicie pełnomocnictwa do reprezentowania Państwa podczas zawierania transakcji papierami wartościowymi, ostrzegamy, że czynności, które wykona pełnomocnik są z punktu widzenia prawa zawsze uważane za przeprowadzone przez Was. A więc jeżeli pełnomocnik wykona czynność, z którą się Państwo nie zgadzacie, będziecie oczywiście mieć prawo domagać się od pełnomocnika rekompensaty za szkody, które mogą wystąpić. Dom maklerski nie będzie jednak ponosił odpowiedzialności za szkody, które wyniknęły w wyniku działań pełnomocnika. Ponadto jeżeli reprezentująca Państwa osoba nie jest licencjonowanym podmiotem, nie będzie miała obowiązku postępować z ustanowioną prawem zawodową dbałością.

Informacje o handlowcu papierami wartościowymi,

usługach przez niego świadczonych, miejscu wykonywania usług, instrumentach finansowych, (jeśli nie zostały już opisane w innym miejscu) i inne informacje

I. Dane kontaktowe

Ze spółką Fio o.c.p., a. s. jej klienci mogą komunikować się przede wszystkim osobiście na jej placówkach w Bratysławie (Kollárovo nám. 15, 811 06 Bratislava) i w Koszycach (Pribinova 2, 040 01 Košice), poza tym telefonicznie pod nr tel.: + 421 2 5293 2439, +421 2 5292 2323, +421 55 6854 067, +421 55 6854 068, e-mailem pod adres internetowy fio@fio.sk, bratislava@fio.sk, kosice@fio.sk, fio@fio.co.hu i fio@fio.pl. Klienci, którym niniejsza umowa to umożliwia, posiadają też możliwość komunikowania z Fio o.c.p., a. s. za pośrednictwem uzgodnionego programu komunikacyjnego. Przed kontaktem prosimy zapoznać się z najnowszymi możliwościami kontaktu. Aktualne dane kontaktowe są przedstawiane na stronach www.fio.sk.

II. Języki, którymi komunikuje dokonujący transakcje

Klient może korzystać przy kontakcie handlowym z Fio o.c.p., a. s. języka, w którym zawarł z wymienionym handlowcem odpowiednią umowę (umowę komisu). W konkretnym przypadku może chodzić o język słowacki, język węgierski lub język polski. Handlowiec papierami wartościowymi posiada uprawnienia do umożliwienia klientowi komunikacji też w innym języku. W języku, w jakim klient komunikuje z dokonującym transakcje z papierami wartościowymi, może zyskiwać od niego zarówno dokumenty i inne informacje, jeśli nie chodzi o dokumenty wystawiane przez strony trzecie.

III. Formy komunikacji

Klient może przy kontakcie handlowym pomiędzy nim a Fio o.c.p., a. s. komunikować osobiście, korespondencyjnie po urzędowym uwierzytelnieniu podpisu i, w zależności od tego, czy taką komunikację umożliwia ważna umowa, którą ma klient zawartą z określonym świadczącym transakcje, przez telefon czy za pośrednictwem uzgodnionego programu komunikacyjnego. Przedstawione formy komunikacji zależą od konkretnej umowy z klientem, dotyczą jedynie przesyłania i przyjmowania zleceń.

IV. Informacyjne obowiązki dokonującego transakcje

1. Według postanowień § 73j ustawy o papierach wartościowych handlowiec papierami wartościowymi powinien udostępniać stosowne informacje o świadczonych usługach inwestycyjnych. Handlowiec papierami wartościowymi świadczy klientowi nieprofesjonalnemu (zgodnie z § 73j ust. 1 lit. b) i ust. 5 Ustawy o Papierach Wartościowych, jak też zgodnie z ważną dokumentacją umowną – przede wszystkim za pośrednictwem środków przekazu elektronicznego) informacje potwierdzające wykonanie zlecenia, najwcześniej pierwszego dnia roboczego po wykonaniu zlecenia, lub, kiedy handlowiec papierami wartościowymi uzyskał potwierdzenie od osoby trzeciej, najwcześniej pierwszego dnia roboczego po przyjęciu potwierdzenia od tej osoby. Informacja powinna zawierać dane przedstawione w § 73j ust. 5 Ustawy o Papierach

Wartościowych. Handlowiec papierami wartościowymi powinien też udostępniać klientowi (na jego prośbę) informacje o stanie jego zlecenia.

2. Jak już zostało podane wyżej, handlowiec papierami wartościowymi (Fio o.c.p., a. s.) powinien przesłać klientowi, (jeśli spełniono warunek ustawowy, którym jest posiadanie środków finansowych czy środków pieniężnych klienta) co najmniej raz w roku na stałym nośniku danych (w zależności od ważnej dokumentacji umownej) wypis o instrumentach finansowych czy środkach finansowych, jeśli taki wypis nie został udostępniony w ramach innego bieżącego wypisu. Taki wypis powinien zawierać dane zgodnie z § 731 ust. 3 Ustawy o Papierach Wartościowych.

V. Przedsięwzięcia zapewniające ochronę majątku klienta (zwięzły opis)

1. Fio o.c.p., a. s. w związku z świadczeniem usług dla klientów i z tym związaną kwestią dotyczącą zapewnienia ochrony majątku klienta stosuje wdrożone odpowiednie wewnętrzne posunięcia organizacyjne mające na celu zminimalizowanie ryzyka straty czy dewaluacji aktyw klienta czy praw związanych z tymi aktywami, dla których mogłoby dojść w wyniku nadużycia aktyw, oszustwa, nie wartościowych informacji, niewystarczającego prowadzenia zapisów czy niedbałości; te posunięcia dotyczą przede wszystkim regularnego dokonywania kontroli wewnętrznych, ale zaliczane są tu również np. przedsięwzięcia na wypadek konfliktu interesów (ust. 2). Ochrona aktyw klienta dotyczy też systemu odszkodowań dla inwestorów (w celu uzyskania informacji patrz: strona wstępna niniejszego materiału).

2. Fio o.c.p., a. s. ma wdrożone docelowe posunięcia na wypadek konfliktu interesów, zgodnie z ustawą o papierach wartościowych. Te posunięcia handlowca papierami wartościowymi są adekwatne do jego wielkości, organizacji i charakteru, zakresu i struktury usług, które swoim klientom świadczy. Posunięcia przede wszystkim umożliwiają zidentyfikować konflikt interesów, wł. z ryzykiem powstania konfliktu interesów, a dalej zgodnie z regulacją prawną ustalają czynności, których celem jest opanować taki konflikt interesów. Do podstawowych posunięć zalicza się oddzielne wykonywanie czynności, przy których mogłoby dochodzić do konfliktu interesów. Zgodnie z cytowanym, pracownicy posiadający uprawnienia do zawierania transakcji nie partycypują na ich przebiegu a pracownicy, którzy zawierają transakcje na konto Fio o.c.p., a. s. , nie posiadają uprawnień do zawierania transakcji na konto klienta. Do podstawowych posunięć dalej zalicza się też osobista kontrola stosownych osób dokonującego transakcje z papierami wartościowymi (jak też wewnętrzny system kontroli całości) i posunięcia mające na celu ograniczenie wpływania na sposób świadczenia usług inwestycyjnych, przy czym tym posunięciom odpowiada też system wynagrodzeń, który Fio o.c.p., a. s. ma wdrożony.

VI. Miejsca wykonywania usług

Miejsca wykonywania usług handlowca papierami wartościowymi, którym jest Fio o.c.p, a. s. , są wyszczególnione w odrębnym dokumencie: „Miejsca świadczenia usług”, który jest dostępny w formie elektronicznej na stronie www.fio.sk oraz w formie papierowej w oddziałach.

VII. Uwagi dotyczące kosztów świadczonych usług

Szczegółowe informacje o kosztach i opłatach związanych z usługami świadczonymi przez handlowca papierami wartościowymi (Fio o.c.p., a. s.) są opisane dla klientów w Cenniku Usług Handlowca. W związku z tym jednak Fio o.c.p., a. s. zwraca uwagę swoim klientom na fakt, że w związku z transakcjami związanymi z instrumentami finansowymi czy usługą inwestycyjną istnieje możliwość, że powstaną klientowi inne koszty związane ze zwróceniem podatków, które nie są płacone za pośrednictwem Fio o.c.p., a. s. i nie są przez niego wymagane.

VIII. Instrumenty finansowe

1. W myśl ustawy o papierach wartościowych instrumentami finansowymi są:

- a) przenośne papiery wartościowe,
- b) instrumenty rynku pieniężnego,
- c) papiery udziałowe czy papiery wartościowe wydane przez podmioty zagraniczne inwestowania kolektywnego,
- d) opcje, futures, swapy, dochody o stopach procentowych rosnących i inne derywaty dotyczące papierów wartościowych, walut, stóp procentowych czy przychodów oraz innych instrumentów derywatowych, indeksów finansowych czy stóp finansowych, które mogą być uregulowane przez okazanie czy w gotówce,
- e) opcje, futures, swapy, dochody o stopach procentowych rosnących i inne derywaty dotyczące komodyt, które powinny być uregulowane w gotówce czy też uregulowane w gotówce na podstawie wyboru jednej ze stron umowy; jest to nie ważne, kiedy takie uregulowanie następuje z powodu insolwencji czy innego powodu, którego następstwem jest ukończenie umowy,
- f) opcje, futures, swapy i inne derywaty dotyczące towarów, które mogą być uregulowane w gotówce, którymi są dokonywane transakcje na rynku regulowanym czy w wielostronnym systemie handlowym,
- g) opcje, futures, swapy, forwardy i inne derywaty nieprzytoczone w literze f), dotyczące towarów, które nie służą do celów gospodarczych, posiadają charakter innych derywatów instrumentów finansowych i są zaliczane czy uregulowane za pośrednictwem systemów zaliczania i uregulowania czy podlegają zwyczajnym wezwaniom w celu uzupełnienia aktyw,
- h) instrumenty derywatowe do transferu ryzyka pożyczkowego,
- i) umowy różnicowane finansowo,
- j) opcje, futures, swapy, dochody o stopach procentowych rosnących i inne derywaty dotyczące zmian klimatycznych, stawek transportowych, pozwoleń na emisję, stóp inflacyjnych czy innych urzędowych statystyk gospodarczych, które powinny być uregulowane w gotówce czy mogą być uregulowane na podstawie wyboru jednej ze stron umownych, z innego powodu niż jest insolwencja czy inny powód będący podstawą do ukończenia umowy, jak też inne derywaty dotyczące aktyw, praw, zobowiązań, indeksów i innych czynników, nieprzytoczone w literach a) do i), które mają charakter innych derywatowych instrumentów finansowych i dokonuje się z nimi transakcji na rynku regulowanym czy w wielostronnym systemie handlowym lub są uregulowane za pośrednictwem systemów zaliczania i

regulacji, albo też polegają bieżącym wezwaniom do uzupełnienia aktywu.

2. Przenośne papiery wartościowe to takie papiery wartościowe, z którymi zazwyczaj dokonuje się transakcji na rynku kapitałowym (oprócz instrumentów rynku pieniężnego), przede wszystkim akcje, obligacje itd.

3. Z inwestowaniem w instrumenty finansowe jest ogólnie powiązane ryzyko straty inwestycji, aż do wysokości 100% zainwestowanych środków. To ryzyko występuje przy wszystkich rodzajach instrumentów finansowych, do których klient spółki Fio o.c.p., a. s. ma możliwość inwestowania. Co więcej, osobiste ryzyka są połączone z inwestowaniem w instrumenty finansowe typu derywatywnego – dlatego szczegółowe informacje są przedstawione w części „Ryzyka transakcji z derywatami“. W związku z tym handlowiec papierami wartościowymi zaleca, aby klient udostępnił handlowcowi papierami wartościowymi informacje potrzebne do oceny użyteczności wymaganej usługi inwestycyjnej i instrumentu finansowego dla konkretnego klienta, regularnie tak, aby handlowiec papierami wartościowymi zawsze dysponował aktualnymi informacjami niezbędnymi do takiej oceny. Aktualne informacje klient przekazuje wypełniając kwestionariusz inwestycyjny (jego aktualnie stosowana wersja), którą klient ma do dyspozycji na stronach internetowych www.fio.sk i w filiach Fio o.c.p., a. s. ; Kwestionariusz inwestycyjny można uzupełnić też za pośrednictwem uzgodnionego programu komunikacyjnego, jeśli to umożliwia ważna umowa.

4. Fio o.c.p., a. s. obecnie umożliwia swoim klientom dokonywać transakcji jedynie z niektórymi rodzajami wyżej opisanych rodzajów instrumentów finansowych. Szczegółowe informacje o charakterze instrumentów finansowych zostały opisane w części „Ryzyka transakcji z derywatami“, do poszczególnych innych instrumentów finansowych świadczy Fio o.c.p., a. s. poniższe zwięzłe informacje:

- a) akcje – papiery wartościowe, z którymi są związane prawa akcjonariusza jako współnika spółki akcyjnej wnieść wkład według Kodeksu Handlowego i statutu spółki w jej zarządzaniu, jej zysku i w remanencie likwidacyjnym przy rozwiązaniu spółki;
- b) obligacja – obligacyjny papier wartościowy, który przedstawia zobowiązanie emitenta wobec wierzyciela. Chodzi o papier wartościowy zastępczy, z którym jest połączone prawo do spłacenia dłuższej sumy, wypłacenie ustalonych zysków i obowiązek emitenta spełnić wszystkie zobowiązania.
- c) papiery udziałowe czy papiery wartościowe wydane przez podmioty zagraniczne inwestowania kolektywnego – papier udziałowy to papier wartościowy, który przedstawia udział udziałowcy na majątku w funduszu udziałowym i z którym są powiązane inne prawa w myśl statutu.

IX. Sposób wykonywania zleceń

Fio o.c.p., a.s. podczas wykonywania zleceń swoich klientów postępuje tak, by, w ich interesie uzyskać możliwie najlepszy wynik przy zachowaniu wszystkich założeń Ustawy o papierach wartościowych. Z tego powodu Fio o.c.p., a.s. posiada harmonogram składania zleceń, który jest do dyspozycji klientów w formie elektronicznej na stronie

www.fio.sk oraz w formie drukowanej w siedzibach oddziałów. Po przyjęciu harmonogramu składania zleceń Dom Maklerski jest zobowiązany tak spełniać powinność wobec klienta, aby było to zgodne z harmonogramem wykonywania zleceń.

Regulamin składania reklamacji

I. Składanie reklamacji (skargi)

1. Każdy klient ma prawo złożyć reklamację (skargę) dotyczącą sposobu świadczenia usług inwestycyjnych przez dom maklerski Fio, o.c.p., a. s. (dalej tylko Dom Maklerski), o ile sposób świadczenia usług albo opłaty za usługi nie odpowiadają tym, które zostały określone w umowie o świadczeniu usług inwestycyjnych, Ogólnych warunkach umowy, Harmonogramie przyjmowania zleceń, aktualnym Cenniku usług Domu Maklerskiego względnie innym warunkom uzgodnionym pomiędzy klientem a Domem Maklerskim. Może również złożyć zlecenie w wypadku, gdy pracownik Domu Maklerskiego albo osoba, która w oparciu o pełnomocnictwo czy też umowy współpracuje z domem maklerskim w ramach świadczenia usług postępowała wobec klienta nieuczciwie, bezprawnie albo niesprawiedliwie.

2. Klient jest uprawniony osobiście złożyć reklamację w Domu Maklerskim, w dowolnym oddziale określonym przez Dom Maklerski, w godzinach pracy oddziału, telefonicznie pod numerami telefonu przeznaczonymi do przyjmowania zleceń na sesję czy do innej komunikacji z klientami (infolinia itp.) w czasie, kiedy są przyjmowane zlecenia, pisemnie adresem oddziału określonym przez Dom Maklerski czy też siedziby Domu Maklerskiego, faksem, e-mailem albo za pośrednictwem programu komunikacyjnego, za pomocą którego składa w Domu Maklerskim zlecenia transakcji, o ile omawiany program to umożliwia.

3. Podczas osobistego albo telefonicznego składania reklamacji przeprowadzanego zgodnie z ust. 2, żaden pracownik Domu Maklerskiego nie może odmówić przyjęcia reklamacji, jednak jest uprawniony przekazać obowiązek przyjęcia reklamacji innemu dostępnemu pracownikowi.

II. Wymogi reklamacji

1. Reklamacja powinna być złożona w taki sposób, żeby było oczywiste kto ją podaje (w przypadku osób fizycznych wymagane jest imię, PESEL, data urodzenia, w wypadku reklamacji telefonicznej – również podanie hasła; w wypadku osób prawnych: firma handlowa, REGON, w wypadku reklamacji telefonicznej hasło i identyfikacja osoby fizycznej składającej reklamację), co jest przedmiotem reklamacji (na przykład jaka nieprawidłowość miała miejsce i co było jej przedmiotem), a o ile klient żąda rekompensaty za szkody majątkowe, powinien oznajmić, w jaki sposób szkoda powinna zostać naprawiona (przypisać na rachunek kwotę powstałej szkody, dokupić nie nabyte wskutek błędu domu maklerskiego instrumenty finansowe za pierwotną cenę, itp.). Jeżeli klient w ramach rozpatrywania reklamacji będzie żądać dysponowania swoim majątkiem (na przykład będzie żądał zbycia mylnie nabytych instrumentów finansowych), powinno

być to częścią reklamacji wraz ze zgodą klienta na podjęcie takich działań (zgoda powinna być udzielona w ten sam sposób, w jaki klient składa zlecenie na sesję).

2. Klient winien, w swoim własnym interesie, przekazać Domowi Maklerskiemu jak najwięcej szczegółów, dotyczących reklamowanej usługi czy postępowania, które mogą być pomocne w szybszym rozpatrzeniu reklamacji, przede wszystkim powinien zawiadomić, ewentualnie przekazać Domowi Maklerskiemu informacje, dokumenty bądź inne zaświadczenia o błędnym wykonaniu usługi, których Dom Maklerski nie ma w dyspozycji, albo których uzyskanie byłoby dla Domu Maklerskiego szczególnie skomplikowane i prowadziłyby do niepotrzebnego wydłużania czasu rozpatrywania reklamacji.

3. Klient powinien współpracować z Domem Maklerskim w celu zmniejszenia negatywnych efektów nieprawidłowego działania Domu Maklerskiego, przede wszystkim w ten sposób, że po zaistnieniu reklamowanej sytuacji, będzie składał reklamacje bez zbędnej zwłoki. Jeśli klient złoży reklamację ponad jeden miesiąc po zaistnieniu reklamowanego zdarzenia, to, zgodnie ze zdaniem poprzednim, z powodu niespełnienia obowiązku współpracy z domem maklerskim, będzie miał obowiązek uiszczenia opłaty za spóźnione złożenie reklamacji – zgodnie z Cennikiem usług podstawowych. Jednocześnie, z powodu braku współpracy, o której mowa w zdaniu poprzednim, klient nie ma prawa żądać od domu maklerskiego zrekompensowania ewentualnej szkody czy straconego zysku po upływie okresu jednego miesiąca od zaistnienia reklamowanego zdarzenia.

4. Jeżeli reklamacja nie będzie spełniać wszystkich wymogów zgodnych z ust. 1 lub 2, Dom Maklerski nie powinien jej odrzucić, lecz powinien w sposób właściwy, ale bezzwłocznie wezwać klienta do uzupełnienia niezbędnych szczegółów reklamacji. O ile klient nie dostosuje się do wniosku, Dom Maklerski jest

III. Rozpatrywanie reklamacji

1. Każdy klient ma prawo na rozpatrzenie reklamacji najpóźniej do 14 dni od chwili jej złożenia, w uzasadnionych wypadkach Dom Maklerski może termin wydłużyć, powinien jednak o tym klienta powiadomić.

Oświadczam, że zostałem poinformowany przez Dom Maklerski przed podpisaniem umowy o wszystkich ważnych aspektach związanych z korzystaniem z usług przezeń świadczonych oraz wynikających z umowy powinnościach. Rozumiem istotę świadczonych usług, rozumiem i akceptuję ewentualne ryzyko, które może być z nimi związane, wyrażam zgodę na świadczenie usług na podstawie niniejszych warunków. Oświadczam również, że otrzymałem i zapoznałem się wyżej wymienionymi materiałami informacyjnymi.

Wyrażam zgodę na to, aby środki, które powierzę Domowi maklerskiemu, były deponowane na rachunkach, na warunkach określonych powyżej.

Imię i nazwisko: **Supel, Ireneusz**
PESEL: **67032608370**

.....
Klient / w imieniu klienta

2. Osobą kontaktową dla rozpatrywania reklamacji jest pracownik działu obsługi klienta, numer do biura kontaktowego – 022 827 19 27, e-mail: Fio@Fio.pl.

3. Jeżeli rozpatrzenie i realizacja reklamacji pociąga za sobą dalsze koszty po stronie klienta albo częścią realizacji będzie obrót majątkiem klienta (na przykład zbycie nabytych przez pomyłkę środków finansowych), Dom Maklerski powinien z góry zażądać zgody klienta na wykonanie odpowiednich usług, a klient winien jest bezzwłocznie udzielić zgody albo jej odmówić. O ile klient odmówi udzielenia zgody lub ani jej na czas nie udzieli ani nie odmówi udzielenia, Dom Maklerski nie ma obowiązku rekompensować klientowi tej części ewentualnej szkody, która powstanie po odmówieniu udzielenia zgody albo po tym, gdy ani zgody nie udzielił ani nie odmówił jej udzielenia.

4. Dom Maklerski winien jest poinformować klienta o sposobie rozpatrzenia reklamacji, w formie uzgodnionej z klientem.

5. Jeżeli klient nie zgadza się ze sposobem rozpatrzenia reklamacji, uprawniony jest do złożenia skargi na sposób rozpatrzenia reklamacji.

Przy składaniu skargi obowiązują analogiczne zasady, jak w przypadku składania reklamacji. Za rozpatrzenie skargi odpowiada Kierownik Działu Klientckiego, który ma obowiązek poinformować klienta o rozpatrzeniu skargi i o ewentualnej zmianie w sposobie rozpatrywania reklamacji, na piśmie, najpóźniej do 14 dni od złożenia skargi, w uzasadnionym przypadku można ten termin wydłużyć.

IV. Inne informacje dla klientów

Kontrolę rozpatrywania reklamacji przeprowadza, regularnie co miesiąc, Kierownik Działu Klientckiego, który kontroluje zwłaszcza to, czy przy rozpatrywaniu reklamacji postępowano odpowiednio względem klienta, czy zostały dotrzymane terminy rozpatrywania reklamacji, i czy klient został w odpowiedni sposób i w odpowiednim czasie poinformowany o sposobie rozpatrzenia reklamacji.

Fio, o.c.p., a. s.